

La Tornada den Baldiri

Pessa en un acte y dos quadros

EN PROSA, DE

PAU PARELLADA

(MELITÓN GONZÁLEZ)

Traducció y arreglo al catalá del sainete del mateix autor

“LA GÜELTA E QÜIRICO”

PREU: 1 PESSETA

IMPRESSA

LO TEATRO REGIONAL

Balmes, 11, Barcelona.



La tornada de 'n Baldiri

La tornada de 'n Baldiri

Pessa en un acte y dos quadros en prosa

DE

D. Pau Parellada

TRADUCCIÓ Y ARREGLO

al catalá, del sainete LA GUELTA É QUIRICO del mateix autor

Estrenada ab extraordinari èxit
la vetlla del dissapte 21 de Setembre de 1901 en la
funció inaugural de la temporada del
TEATRO CATALÁ, instalat en lo Teatro Romea
de Barcelona



IMPREMPTA DE «LO TEATRO REGIONAL»

BALMES, 11, BOTIGA

Aquesta obra es propietat del séu autor, y ningú
sens son permís podrá representarla ni traduhirla.

La Galeria d' Autors Lírich-Dramátichs, qual
centre es á Madrit y que tenen per representant á Bar-
celona á D. Joseph Alier, es l' autorisat pera 'l cobro
dels drets d' autor que devengui aquesta pessa.

Queda registrada segons mana la vigent lley de
propietat literaria.

REPARTIMENT

Personatjes	Anys	Actors
LA SORDA	60	Sra. Agna Monner
BENVINGUDA	20	" Carme Jarque
PAGESAS 1. ^a , 2. ^a y 3. ^a		Sras. Farest, Barri y Torrents.
LA RAMONA		(Actriu que no parla pero enten).
BALDIRI	28	Don Frederich Fuentes
VINARRA	50	" Antoni Manso
CAMALLARGA	75	" Jaume Capdevila
MOSEN PEPET	25	" Casimir Ros
CÉSPEDES (castellá)	40	" Modest Santolaria
FONSO	24	" Joan Domenech
CHIN	15	" Agustí Antigas
LENERI	45	" Jaume Virgili
PAGESOS 1er y 2on		Srs. Barris y Nicolau
UN QUE TOCA LA GUITARRA		

L'acció en un poble de la montanya de Catalunya. Epoca actual.

Dreta y esquerra, las del actor.

Director artistic, don Jaume Capdevila.



ACTE ÚNICH

Quadro primer

DECORACIÓ DE CAMP

ESCENA PRIMERA

Comensan per la dreta: VINARRA, descansa sobre una somera; CAMALLARGA, de peu; MOSSEN PEPET, LA SORDA y CÉSPBDES, sentats en un tronch d' arbre; LENTERI, en una pedra gran; FONSO, sentat á terra, y tallant en un ganivet rametas d' una rama gran, y acaba per ferse una vara; CHIN, al fondo esquerra, dalt d' un turó, mira cap á l' esquerra, com vigilant.

CAMA. Chin!

CHIN. Qué voleu?

CAMA. Qu' encara no 's veu res?

CHIN. Ni palla ni pols.

FON. Avisa aixi que 'l guaytis.

CHIN. Descuida, que estich mirant fit á fit.

CAMA. Vosté no coneix á 'n Baldiri, Mossen Pepet?

M. PEP. No, senyor; quan vaig venir á aquet poble, ja era 'n Baldiri á servir al Rey.

LEN. Pobre xicot; no n' hi ha d' altre més ruch en vint lliguas á l' entorn.

- CÉS. Muy bruto es el pobrecillo.
VI. M' apar que tampoch arriba avuy 'l meu nebot.
SOR. Que parléu del meu fill? No ho sento, pero ho conech. Qué dihéu?
VI. *(Cridant una mica).*
Que tampoch arriba avuy.
SOR. Lo cor 'm diu que si.
FON. Mare; ja van sis dias que 'l venim á esperar.
SOR. Cóm?
CÉS. *(Molt alt).*
Seis dias que venimos á esperarlo!
SOR. No cridi tan, que no soch tan sorda, funoll!
(Céspedes riu).
Perque siga vosté notari, no se 'n rigui de la gent sens instrucció.
CAMA. Es molt burleta 'l senyor Céspedes.
SOR. Qué voléu que 's diga, se m' ha ficat al cap que avuy té d' arribar lo meu fillet.
CAMA. Si:
(Desconfiat)
á tres quarts de quinze.
M. PEP. Encara es d' hora. Quán va pendrer la llicència?
SOR. Segons deya en la carta, ans d' ahir, de las mateixas mans del seu comandant.
M. PEP. Pot haver arribat á Ripoll á las vuyt; després set horas de camí... ¿Quin' hora té, senyor notari?
CÉS. *(Treu lo relotge).*
Tres quarts de quinze.
(Hi riuhen).
LEN. Que n' es de gat lo senyor notari.
M. PEP. *(Ofés).*
Pero jo, ni per la meva professió ni p' el meu carácter, admeto bromas de ningú, senyor Céspedes.

CÉS. *(S' aixeca mostrant lo rellotje.)*
No se ofenda el señor cura; he sido albacea en una testamentaria y acabo de heredar este reloj de última novedad; de esos que marcan hasta las veinticuatro. Repito, pues, que son los tres cuartos para las quince.

(Seu.)

M. PEP. Bé, vamos; ja entench; tres quarts de tres de la tarde; perdoni.

LEN. Quinas cosas inventan, rellotjes de vintiquatre horas.

FON. Tan se valdria dos rellotjes de dotze horas ben lligats.

CÉS. Si á Vinarra, que es tan dormilón, le regalasen dos relojes que tocan las veinticuatro...

(Riu)

FON. Y que fossin de repeticíó, perque cada un toqués las quaranta vuyt, y tots dos las noranta sis.

CAMA. Y que fossin d' aquells que s' obre una finestreta y surt un cucút.

VINA. Li clavava una perdigonada al béch.

CHI. *(Venint de l' esquerra.)*

Tia!

(S' aixecan.)

SOR. L' has vist?

CHI. No.

SOR. Aixi reventis!

(Sehuen.)

VI. Qué vóls?

CHI. Deixeu mel tastar.

VI. *(Li dona 'l bot del vi.)*

Té.

(Chin beu.)

SOR. Mira 'l borratxo; aixi 't nuesis.

FON. Bon mico 'ns has dat, morros de figa.

- SOR. Com xerrica 'l poca vergonya.
(*Li treu 'l bot d' una revolada*).
- VI. Ep! Prou, vatúa 'l mon!
- CHI. (Acabant de beurer).
Aaah!
- VI. M' ha deixat lo gat escanyolit.
(*Pel bot*).
- CHI. Te pegaré un bolet.
Ni m' arriuat á las dents.
- CÉS. Jo daré fé, amigo Vinarra.
(*Prent lo bot y diu*).
"Si Aristóteles supiera
aliquid de cantimploris,
de seguro no dijera
motus est causa caloris,
(*Beu*).
- FON. Lo vi fa sang.
- SEN. Y cura 'l fel sobreixit.
- SOR. (Per Vinarra qu' encara beu).
Mireusel al méu germá; una vegada s' hi va
dormir, y de renom li van possar «Vinarra».
- VI. (Acabant de beurer).
Aaah!...
- CAMA. (Pren lo bot).
Sense vi no 's pot dir missa.
(*Beu*).
- VI. Li tinch una mala voluntat á Sant Pere...
- M. PEP. No digué m disbarats, Vinarra.
- VI. Sant Pere té la culpa de que 'l vi no vaigi ben
barato; prou qu' ho haurá llegit vosté en los
llibres de doctrina.
- M. PEP. Conte u, home, conte u.
- VI. Diu qu' una vegada, anant per un marje Nos-
tre Senyor lo va veure de réull y 's gira...
(*Ho fa*).

y...—Ja t' hi filat, mano. ¿Qué es aixó que beus?—Una cosa mol bona que 'n diuhen vi.—Y d' ahont ho treuhen? Y va y diu Sant Pere en broma:—De las figas, Senyor.—Si? Pues desde avüy endevant, que donguin dugas cullitas. Y desde allavors que donan dugas cullitas las figueras. Vés que li costava á Sant Pere dir la vritat y tindriam dugas collitas de mam.

CHI. ¡Pare!

(Corrent y alelat).

TOTS: Qué? L' has vist?

(Tots s' aixeeçan ansiosos y van ahont es lo Chin).

CHI. Veyéu aquells arbres?

VI. Si.

CHI. Veyéu la teulada d' aquella caseta?

VI. Si.

CHI. Veyéu aquell bastonet ab un tupi blanch per que hi vagin los coloms?

VI. Qué?

CAMA. Vamos!

SOR. Ansia!

CHI. Pues que... de cop m' havia semblat una per-sona.

FON. Pallús!

(Tornan á seurer).

SOR. Remalahit sigas!

CAMA. Mala negada t' ofegui!

VI. Chin!... Mira que 't donaré chin chin.

(Pegar).

CAMA. Ves quin modo de fer la centinella: al meu temps ja t' haurian clavat quatre tiros á la closca.

M. PEP. Vos també vareu servir, Camallarga?

CAMA. Si senyor: vaig ser tambor major d' enginyers.

LEN. Jo també vaig servir.

CAMA. Cipayo; d' aquells d' en Targarona; mala gent.

CÉS. Yo serví cuando Amadeo.

CAMA. *(Despreci)*

Res; d' aquells que duyan chambergo ab poma y las camas á l' aire com los comediantes.

CÉS. Camallarga fué de aquellos que llevaban el pantalón abierto por detrás, como los chicos.

CAMA. No es vritat; jo no hi dut may semblant porqueria; endemés que 's tapava ab los faldons de la casaca; vostés feyan l' esgrima de bayoneta al compás del violí á la porta de Atarazanas.

CÉS. *(Enfadat).*

No es verdad, que era al compás de la música del Regimiento.

M. PEP. Tres cosas hi ha 'l mon completament inútils: Plourer en la mar, fer l' esgrima de bayoneta y tocar l' himne d' en Riego.

CAMA. Pues per l' esgrima de bayoneta van fer general al seu coronel.

(Per Céspedes).

CÉS. En su tiempo llevaban fundas en las espuelas.

CAMA. Fundas en los... nasos!

M. PEP. Vamos, Camallarga, prudencia.

CAMA. Que no 'm busqui, ni 's propasi ab qui ha servit vuyt anys dia per dia; ab qui, com jo, ha sigut tambor major de nacionals, de realistas y d' enginyers.

LEN. Y de soldats romans á la professó de Semana Santa.

CAMA. Y qué hi tenim ab aixó?

LEN. Feya de capitá Manaya, vestit de romá ab

morrió de nacional.

CAMA. Pero no hi anava de juhéu, com vos, que deixeu diners al vuytanta per cent.

M. PEP. Tinguèm la festa en pau.

CÉS. Esos ponían un garbanzo, un sigró, debajo del tacón, daban vuelta, si se aplastaba, cocido al rancho.

CAMA. A 'n ells los feyan aginollarse per pasarlis revista de talons.

CÉS. Ponían barba postiza á los gastadores.

CAMA. *(Ab orgull).*

Devantals de cuyro desde 'l coll als turnells.

VI. Semblarian tortugas posadas de peu.

CAMA. *(Entusiasmanshi per graus).*

Alló era milicia, alló era uniformitat.

CÉS. Mucha; dormían los soldados del costado derecho, y á un punto de corneta se volvían del izquierdo; y para mudarse de camisa, lo hacían los unos con los otros.

CAMA. Sorda: S' en recordeu quan vaig venir al poble ab lliencia de Pasqua?

SOR. Verje Santíssima! Qué aixerit y qué guapo 's vá presentar! Totas las fadrinas ens el voliam rifar.

CAMA. Per Nadal vaig demanar permís al coronel per endurme l' uniforme de gala al poble y 'm vá enjegar; ho sapigueren los oficialets joves, els hi va fer gracia y van sortir per mí. —Senyor coronel, que se l' enduga, que se l' enduga...—Pues que se l' enduga. Y en un mocador vaig posar la casaca bordada, 'l pantalon ab franja de plata, la banda ab l' escut d' Espanya y lo tessó d' or bordats... y ab lo morrió sota l' aixella y 'l bastó de borlas embolicat ab papers... xano, xano, xano,

trepitjant neu talment en aquet punt hont som, y ab un fret que 's gelavan las paraulas, 'm vaig vestir de gala... Ab lo plomero! La cachiporra de platal! Cap al poble!

Aixeca la xara que d'ú, imita d los passats tambors majors, y canta com s' indica al final: N.º 1 de música. 'S posa la barretina tot lo més que pugui.

“Tripas, callos, morros,
vino de Aragón

(Bis).

y una buena moza
pal tambor mayor.”

(Bis).

CÉS. (L'acompanya fent:)

“Riau... plau... riau... plau...”

(Camallarga acaba fent un desplamt cómic).

TOTS Visca, visca!

SOR. Vam repicar las campanas y 's cremaren carretillas y piulas.

VI. Y á la missa major li van posar al mitj del presbiteri perque tots 'l veigesin ben bé.

SOR. Si de cop lo vam pendrer per lo rey.

CAMA. Molts minyons de la meva quinta van arribar á generals y á duchs, y un que 's deya Espartero pujá hasta princep.

TOTS Princep!

CAMA. Princep, y no fou rey perque no volgué.

SOR. Funoll! Y 'l meu Baldiri que torna de soldat, no mes.

M. PEP. En aquells temps d' absolutisme y tirania, los fills dels pobres podian pujar hasta princeps: avuy, ab la llibertat y la igualtat, no poden passar de sargentos; ves si hem adelantat.

CÉS. Y con el servicio obligatorio?

M. PEP. Pitjor; sería mol just que fassin cabos y sargentos   los senyorets ab carrera, y 'ls pobres no pasar n de soldats. El poble sempre demana sens mirar lo que li convé; all  de "*vox p puli, vox Dei*," no es vritat encara que 's digui en llatí.

FON. Camallarga:   Per què servia la porra de plata?

CAMA. Per manar   los tambors. Mir u.

Va posant la vara com s' explica al final. Diu en castell  "fagina, fagina redoblado,"

Para tocar la «generala».

VI. Tocar   la generala? Si jo fos 'l general no ho haguera perm s pas.

(Riuhen).

M. PEP. No m' agrada que 's diguin ximplesas.

LEN. Jo, ab los quartos que vaig portar del servey, vaig obrir botiga.

VI. Un bacallà, tres pilotas de quarto, olor de safrà y diners al vuytanta per cent; vetaqui la botiga.

LEN. Enveja; escolt u com trincan.

(Diners).

M. PEP. Comprar barato al pobre llaurador y vendre ab usura al consumidor necessitat, es tan desc ssat com lucratiu, senyor Lenteri, pero f a desitjar que torni Jesucrist y espolsi altre vegada   los mercaders del Temple.

VI. *(Apart).*

( Mosca!)

CAMA.

(Apart).

Si que 'n té de lletra menuda aqueix capellanet.

SOR. — (De sopte).

Calléu! Havéu sentit?

(S' aixeca).

VI. Rés.

(S' aixeean tots).

CAMA. Qué?

SOR. Lo meu fill! Hi sentit la veu del meu fill!

VI. Tens pá á l' orella, dona.

SOR. Jo sé lo que 'm dich, funoll!

CAMA. Somiava 'l sort que ja sentia.

CHI. Si no 's veu rés.

SOR. Calléu!

(Pausa).

BAL. (Dins y lluny).

Maree!...

SOR. Fill del meu cor!

(Se 'n vá corrent per la esquerra y cridant).

Baldiri!

UNS Hont es?

ALTRES Per alli!

(Tots se 'n van corrent per la esquerra menys Chin).

CHIN. (Senyala cap á la dreta).

Miréusel! Miréusel! Vé per la dressera! Cusil

Cusinet! Baldiri!

ESCENA II

CHIN, BALDIRI y los mateixos que tornan per l' esquerra. Baldiri vestit de soldat d'infateria; gorro, guerrera y espartenyas, canò de llauna ab cordons y borlas, mocador de seda de colors al coll; á la má un farsell de roba dins d' un altre mocador de cotó ab los colors de la bandera y escut d' Espanya. Baldiri queda á la dreta y la Sorda á la esquerra contemplantse lo moment mentres diuhen:

BAL. ¡Mareee!
SOR. ¡Fill meu!

(Ara corren l'un cap á l'altre y s'abrassan al mitj de l'escena, ab gran frenessí. Petita pausa. Camallar-ga, Chin, Vinarra y Mossen Pepet quedan forman grupo á l' esquerra).

CA. Mirat si l'haví sentit, la Sorda

CHI. Li ha dat lo vent al nas.

VI. L'ha ensumat.

M. PEP. Es mare: l'ha sentit ab lo cor.

BAL. ¿Perqué plorèu, si ja hi tornat?

SOR. ¿Que vols que hi fassi?

BAL. ¡Germá!

(abrassa á Fonso)

¡Cussí!

(abrassa á Chin.)

SOR. Mira 'l senyor Rector nou, qu'es joventet.

BAL. ¡Je, je! ¿Sabrá casarme?

CÉS. No seas bruto.

BAL. Com es cadéll...

SOR. Que n' ets de pallús.

LEN. (apart) Se 'n va anar per ruch y torna per bestia.

BAL. ¡Oncle!

(abrassa á Vinarra)

No sé que 'm passa...

VI. L'alegría; té, beu; lo ví es la millor antist
rica.

BAL. *(ab lo bot, castellá xanpurrat)*
"Cuando al soldado le dan de beber— O
han molido ó lo van á moler."
(beu)

CA. Sí qu'es vritat.

VI. Ja parla castanyola.

BAL. *(acabant de beuver)*
¡Aaa!... ¿Y la Ramona?
(la somera)

SOR. ¡Miratela!

BAL. ¡Ramoneta!
(s'hi abraça)

¿Que no t'enrecordas del teu Baldiri? Pot se
sí que m'has anyorat.

*(Se gira y diu á los presents, per l
somer.)*

Sa mare y jo vam neixer lo mateix día; una
horas de diferencia.

SOR. *(A la somera)*

Míratel, que 'n vé d'aixerit.

FON. Y mira fit á fit l'uniforme.

BAL. *(Pegant un cop de mà á la car
de la somera)*

Pot ser que sí qu' enténs de milicia...

SOR. ¿Y la llissencia?

BAL. Al canó, ab tap, perque no s'esbravi.

VI. *(apart á Baldiri)*

¿Per quí es aqueix mocadoret?

BAL. ¡Ay ay! Per la meva promesa, la Benvingu
da. ¿Per qué s' en riéu?

VI. Res, res.

(apart)

Quan ell ho sápig... ¡Pobre xicot!

- LEN. *(apart á Baldiri)*
¿Que no portas quartos d'alcances?
- BAL. Ara ja no n'hi ha de aixó. ¿Perqué m'ho pre-
preguntéu?
- LEN. Res, res.
(apart)
No porta ni un clau; molt bé; la mitat del
camp será per mí.
- CA. ¿Y que has vist pel mon?
- BAL. Moltes cosas; al vespre os ho contaré.
- SOR. Veniu tots á casa y tindrem xeflis.
- TOTS. ¡Hi anirèm!
- SOR. Y mentres se crema una bona foguerada,
en Baldiri 'ns contarà lo qu' hagi vist.
- VI. Pues, apa.
- TOTS Cap al poble.
- BAL. *(Puja á la somera. N.º 2 de música)*
«Marcha de frente señor militar».
- CA. *(Com avans)*
“Tripas callos, morros, etc.”
- CÉS. Y VI. Rian, plan, etc.
(Se'n van tots per la dreta ab gran animació)

MUTACIÓ

QUADRO SEGÓN

Pls baix d'una casa de llauradors pobres; foch ab campana al fondo assientos rústichs; á la esquerra taula, demunt tres plats, cassola, culleras, porró, etc. Prop del foch llum de ganxo enoés. Porta á la dreta que dona al carrer; altra á la esquerra. Es de nit.

ESCENA I

FONSO y SORDA, á la taula, sopant. VINARRA y CHIN, un á cada costat del foch, seguts.

- SOR. ¿No voléu tastá la sopa de broquil?
VI. Ca; millor es lo nostre sopar.
SOR. Quina porqueria; aixó es sopar de gos.
VI. Sopar de senyor: mitja lliura de tripa de vaca, 's fá una pilota ab sal y pebre negra dins, s'embolica ben fort ab papers y fil d'empalo mar, y al caliu.
CHIN. Es molt bó.

ESCENA II

Dits; BENVINGUDA per la dreta

- BEN. Bona nit y bon' hora.
SOR. (reconvenintla) ¡Benvinguda!

BEN. ¿Y en Baldri, no hi és?

SOR. Al llit descansa.

BEN. Cansat del tren...

SOR. Pot ser de alguna mossa que'n lloch de tenir cor té una magrana y pican tots els grans que s'esbarrián e ls pardalets que cría la comarca.

BEN. Pues... magrana ó rahim ó d'altre fruita pentjant está sencera de las brancaç esperant del servey á son Baldiri per mes que diguin llenguaç depravadas.

SOR. T'ha festejat el Jep y el Nas de figa.

CHI. En Farinetas y el Chich de 'n Tafarra.

VI. El Pelamanichs y l'Afaita bruixas.

FON. El Cantaré y 'l Guyta Sagrantanas.

BEN. ¿Y que hi há? A Madrid el meu Baldiri, segons comptá en el poble el Cabo Mata, per rentarli la roba sens cobrarli las bugaderas diu que se'l rifavan; á la plassa d'Oriente las ninyeras lo convidavan á llimó y horxata, y á la font de la Teja y Sant Isidro feya rotllo ballan am las criadas; y un fill del Comendant, que estava á dida y gros com un anyell se'ls hi criava s'escanyolí de sopte, y tot per culpa de Baldiri que té molt poca latxa.

Aixis no alseu el gall porque en Baldiri am didas, bugaderas y criadas, més que al Africa en Prim n'ha fet de victimas, que aprengui, pues, de mí á tenir catxassa.

SOR. No es igual; els homes son sempre homes; y si cauhen un jorn de la teulada, en l'aire, com els gats, donen la volta y cauhen sobre 'ls peus y alta la cara.

FON. La mare té rahó, me caso ab quinze.

VI. Ha parlat com un llibre ma germana.

- BEN. No hi veig rahó per fer la diferencia
qu'entre 'ls homes y donas ella marca.
- VI. Que cauhen com els gats els homes sempre,
mentras las donas cauhen com las gatas.
- BEN. Pero eayém am unglas á las potas
per poguer pegar bona esgarrapada
á la cara ó al coll ó ahont acabo
de clavarli las unglas á la Marta.
- FON. ¿A quina Marta dius?
- BEN. A ta promesa
l'hi dat lo que mereig per llengua llarga:
S'havía post lo sol; las xameneyas
dels sopars, á fer fum ja comensavan,
quan plegan de fer feynas els pagesos
y per divers camíns tornan á casa;
al passar per la plassa fan conversa
y 's forma un rotllo casi com la plassa;
jo passo á comprar ví pe'l mitj del rotllo;
de comprarlo, que surt, veig á la Marta;
ens tirém els porrons que's fan engrunas
y entre bromas y burlas y riallas
m'hi abrahono, l'agafo per el monyo,
l'hi subjecto be 'l cap entre las camas,
y, com se fá 'm las cóls qaan se neteijan,
fulla per fulla, vaig apartá 'm rabia,
y escupintme la má, devant dels mossos...
No digas més!..
- SOR.
- FON. A ma promesa!
- VI. ¡Tapa!
- FON. ¿Y eran molts los pagesos que s'enreyan?
- BEN. Los del poble no més.
- FON. ¡Mala negada!
- BEN. Tal promesa vaig fer; ja está complerta;
això mereix la que murmura y xarra;
y luego haig de tornar, porque en Baldiri
sé de ben cert que'm vol am tota l'ánima

y hem de tornar las paus per més qu'ens fassin
la contra tot el poble y tota Espanya.

SOR. Primer torna á soldat lo meu Baldiri.
FON. ¡Després de solfejá á la méva Marta!
BEN. Y'l mocador de seda que al coll porta
será per mí.

SOR. ¿Per tú? Primer á las brasas.

CHI. ¡Arri á fregar tupins!

VI. ¡Fil á la grua!

BEN. ¡Borratxos!

CHI. ¡Trapacera!

FON. ¡Descarada!

SOR. Al arcalde ho diré.

FON. No't vol per pobra.

BEN! ¿Pobra jo? Si á vestir cap mossa 'm guanya;
si gasto guants dels cars, de pell de moda
portada de París; de pell de marta.

(mostrant las mans se'n vá; dreta)

ESCENA III

VINARRA, CHIN, SORDA, FON SOL després BALDIRI per l'esquerra

FON. Veyeho lo que ha fet, la grandíssima...

VI. Veurás, no t'hi amohinis; es nit de lluna y
podré regar.

FON. ¿Am quina cara 'm presento 'l diumenge á la
plassa?

CHI. Am la mateixa que s'hi ha presentat la Marta.

SOR. Calléu, que surt en Baldiri.

BAL. ¿Que ha sigut aqueix xibarri?

SOR. No rés. ¿Que no vols sopár?

BAL. No 'm vé rés de gust, després de lo que 'm han
comptat... No 'm podía pensar que 'l senyor
Lenteri era tan mal home.

- VI. ¿Ja t'ho han xàrrat?
FON. Sí, hem comptat lo del deute.
SOR. Tinguém resignació; teníam de pagar lo llo-
guer de casa, y'l senyor Lenteri 'm va deixar
trenta duros, á pacte, sobre la meytat del
nostre camp.
CHI. ¿Y aixó de pacte, qué es, pare?
VI. Supósat que aqueixas espartenyas valen una
pesseta y t'en donan sobre ellas cinch cén-
tims; si al any no tornas la pesseta, perts las
espartenyas.
CHI. Oh tant se m'endonaría, porque al any ja las
tindría fetas malbé.
BAL. Demá acaba l'anv y queda la meytat del camp
p'el senyor Lenteri; un tros que val trescents
duros... Es massa pérdua, mare.
SOR. Confiava que portarías quartos del servey.
 (plora)
 ¿Que hi farém?

ESCENA IV

Los mateixos; CESPEDES per la dreta

- CÉS. Buenas noches.
FON. ¿Vol sopar?
CÉS. De salud sirva.
VI. *(Ha tret de la cendra un embolich que
 rebota per terra)*
 ¡Má, com bota!
CHI. Com una pilota.
 *(Destapan y menjan Vinarra y Chin,
 que estiran ab forsa ab las dents.)*

- CÉS. El señor Cura ha ido á hablar con el señor Eleuterio á ver si le ablanda y devuelve á ustedes hasta los trescientos duros, pero como si no.
- SOR. Primer s' enternirá 'l Monseny.
- CÉS. Eso creo yo.
- BAL. ¿Y vosté que es notari, no hi veu manera de treurerli á n' aqueix lladre 'ls docents setanta duros de diferencia?
- CÉS. No hay abogado en el mundo capaz de hacer eso.
- BAL. Allavors ¿de qué 'ns serveix tan com ha llegit en los llibres?
- CÉS. Es un pacto de retroventa.
- BAL. ¿Pacte? Pues jo li haig de treurer los doscents setanta duros, y si no l' escanyo.
- (S' aixeca)
- CÉS. Alguna barbaridad es lo que harás tú.
- SOR. Per mor de Deu, que tinga seny.
- (S' aixeca)
- FON. Ves també la trapassera de la Benvinguda quin modo d' esperarte.
- SOR. No t' enrecordis mes d' ella; ha tingut que veurer ab l' hereu de ca l' Afaitabruixas; festejavan á las foscas.
- BAL. ¿A las foscas? Allavors no hi ha tingut que veurer...
- FON. Lo cantarer l' hi ha regalat una *guelta*. (1).
- BAL. Alxó ray... bé tenía que regalar jo...
- VI. Y ab lo xicot de ca 'l Guaitasegrantanas... alló que 's diu.
- BAL. ¿Tan mateix?
- VI. Com t' ho dich.
- BAL. Pues ja hem acabat del tot.

(1) En castellá "Refajo", fandilla de d' ssota.

- SOR. Tu tens condicia pel trevall, y no t' en faltaran de minyonas.
- FON. S' alabat de que vindrá aquet vespre, y que 'l mocador que dus será per ella.
- BAL. ¡La poca vergonya! Si gosa á venir l' entreu. re á puntadas de peu.
- CHI. *(Tirant d' un tros)*
- VI. Pare, aixó es sola de sabata.
- ¿Per qué tens las dents, home?

ESCENA III

Los mateixos; venen per la dreta CAMALLARGA. pagesas y pagesos. Tocado de guitarra. La última la BENVINGUDA fen mitja, seu primer terme de la dreta fentse la distreta.

- CA. Boranit y bon hora.
- PAG. 1.^a ¡Miratel que bonich!
- PAG. 2.^a ¡Baldiri!
(Animasió, abrasadas, etc.)
- CHI. *(Apart á Baldiri.)*
¡La Benvinguda!
- FRAN. Veyam los homes.
- SOR. Si no l' entreus tú, l' entrech jo.
- BAL. *(Apart.)*
¡Que n' es de maca!
- VI. Enjégala.
- BAL. ¿Y si plora?
- VI. Llágrimas de dona... cuixera de gos.
- SOR. ¡L' hereu de ca l' Afaitabruixas!...
- FON. Lo xicot de 'n Guaitasegrantanas...
- BAL. ¡Rehira de mon!
(Decidit.)
- Ara veureu.
(Tots seuhén. Baldiri avansa decidit. Ben

vinguda 'l veu venir y l' hi torna l' espatlla. Baldiri altra vegada indecis mira cap lo grupo del fondo; Vinarra, per decidir á Baldiri li canta: Núm. 3 de música.)

“No la vulguis per ballar
té esqueixat lo seu vestit,
com la pobra no 'n té d' altre...
pobrissó del seu marit..”

(Acaban la cansó.)

¡Pun, pun!

(Casi d' espatlla á la Benvinguda.)

Sembla que te s' ha girat feyna...

Una mica.

Pot ser á las mimvadas...

¿Qui sap?...

(Pausa.)

Ja m' han dit.

Perque tenen boca.

(El tocadór comensa á tocar la guitarra; la jota, no molt alt, per no tapar lo dialech.)

“Qu' ets com la pila del aygua

de dins de la Catedral;

tothom qui vol hi vá y mulla,

's fá la creu y se 'n vá..”

Vetaqui qui 'l que dihen.

“Diuen que diuen que diuen

que tens viña y olivá;

sempre corre la mentida

y 's calla la veritat..”

Vetaqui 'l que dich.

“Ja no 't vull, perqu' ets donota

trapasera y sens entranyas;

jo las vuy de las que donan

honra y producte á la Espanya..”

Lo meu cor se l' endú un quinto

que se 'n vá á servir al Rey

y reso porque me 'l guardi
á la Verge del Remey.,

Ves.

(*Plorosa.*)

BAL.

(*Enternit.*)

Pobreta!

(*alt.*)

“Soldat que vas á la guerra
¿Que dus dins de la mochila?
Un parell de calсотets
y 'l cor de la meva chica.,”

BEN.

Derrera de l' últim... no hi vá uingú.

BAL.

(*Apart.*)

Si que 'n té de rahó.

Alt y dantli 'l mocador de coll.

¡Pósatell!

BEN.

(*Se 'l posa y s' aixeca contenta.*)

¡Baldiri!

BAL.

¡Benvingudeta! Ves.

(*Treu del canó de llauna unas trencillas color.*)

“Quatre metros de trencilla
t' hi comprat per lligacames,
si 't son curts los quatre metros
ja pots dir que estás ben grassa.»

BEN.

(*Carinyosa*)

¡Poca solta!

BAL.

¡Titona!

BEN.

“Diuhen que no t' estimo
los embusteros..”

BAL.

«M' has de estimar per forsa
si no 't mossego.»

(*S' abrassan: tots s' aixecan; calla la g tarra*)

SOR.

¿Y ara? ¿Qu' hem de fer?

- BAL. Mare, m'ha dat provas.
SOR. Y lo que diuhen?
BEN. Envejas.
BAL. Y encara que siga vritat... No miréu prim.
En 's casém per la sega.
BEN. Endemés, que d'aquí allavors ja m' haurá dat
l'oreix.
BAL. Diu bé.
CA. A contar lo qu'has vist p'el mon.
TOTS. Vinga!

*(Fent rotllo prop del foch. Baldiri al mitj:
al seu costat la Benvínguda, que segueix
fent mitja. La Sorda pren la filosa; Vinarra
posa la manta d terra y s' hi jau; Chin á
la dreta y Fonso á l' esquerra seguts á
terra).*

- VI. Jo aquí per no cáurer.
BAL. Pues senyor...

ESCENA ULTIMA

Los mateixos. M. PEPET y LEUTERI per la dreta.

- M. PEP. A la pau de Déu.
LEU. Bona nit: m'ha dit lo senyor rector que'n Bal-
diri te de parlarme.
CA. Sempre han de venir á estripar quentos.
BEN. A xafar'ns la guitarra.
CA. Conta, Baldiri, conta.
TOTS. Que conti!
LEU. Jo també escoltaré; no'n tinch pas de pressa.
(seu prop de la taula)

SOR. (*indicant un asiento*)

Aquí, Mossen P:pet.

(*apart al capellá*)

¿Qué ha dit?

M. PEP. Es una roca; 's quedará ab la meytat del vostre camp per los trenta duros.

(*Quadro.*)

CA. Vinga!

BAL. Dispensaréu si se m'en vá algún disbarat; com no tinch l' instrucció que falta per parlar en públich, y soch tan... pallús...

BEN. Tant se val...

BAL. Sí; tan prompte com vam ser á Madrid.

CHI. ¿Es molt grant?

BAL. ¡Má, si n'es de gran! Hi há molta gent y cada un va á la séva, las personas pe'ls costats y'ls animals pe'l mitj; no es com aquí que tots som uns.

Si m'escoltéu una mica

lo qu' és Madrid contaré:

Tot quant s'enclou allí té

sa mentida gran ó xica;

Sant Isidro llaurador

es el Sant d'aquella gent,

y es en lo primer que 's ment

perque tothom es senyor.

Allí tenen una *Era*

del Mico, que no té grá,

ni serveix may per triliá

ni per omplir la pastera.

Un *Camp del Moro* ahont sols

hi van molt drete l' esquena,

y ananthi d'aquesta mena,

es clar, no dona ni cols.

Hi há un *Prado* per passejar
sense gram ni en el estiu,
y es el Manzanares riu
sense aigua pera regar.

Ja veyéu, pues, la manera
de viurer d'aqnells senyors;
allí no hi ha llauradors,

Prat ni riu, ni Camp ni Era.

Allí no té cap quartel
nom guerrero y varonil
son: Sant Francisco, Sant Gil,
Rosari y Santa Isabel

que van ser convents ahí,

y al véurem allí ficat
duptava si era soldat
ó era frare capuchí.

Tenen tramvías molt alts
que van pe'l carrer corrent
tan depressa com lo tren
sens enganxarhi animals;
veuréu: m'ho vaig creure, fins
que filo que m' enganyavan;
cap á fora es que pitjavan
els senyor que anavan dins.

Jo pensava que hi havia
porta en la del Sol; cá, vol
sé una gran plassa, y'l sol
no hi dona més que de día.

Al *tayatro* es molt felís
aquella geut currutaca;
van *de gorra* á la butaca
y *de clac* al paraís.

Els jóvens del senyoriu
duhen llarchs y pe'ls costats
los cabells tant remullats

que semblan sortir d'un riu,
y al mirarlos ab tan poca
solta anar per tot arreu
la gent seria diu—Mireu:
náufrechs del vapor "Tanoca".
La dona allí 's pinta sola,
per vesttr fá disbarrts
y dú, per sombreros, plats
de tomatechs y escarola;
es fan llargas las fandillas
pero després se las alsan
perque 's vegi com se calsan
y ensenyar las pantorrillas;
s'estiran cap al costat
y tivant com un pandero
móstrant igual qu'un torero
lo traspuntí senyalat;
l'examinas, y es cotó
posat ab condicia y manya;
no es com aquí á la montanya,
(*Senyala á la Benvinguda*)
aquí es vritat, tot aixó.
Hi ha á Madrit una minyona
que's va fer retratá 'm guix,
la Cibeles, y está aixís, (*seguda*)
molt plantada y molt bufona,
seguda en un bany, no es quiento,
allí está 'l mitj d'un passeig,
sembla que encara la veig
prenet el séu bany d' assiento.
Y per acabá; es el cas
que tots els espanyols fem
nna orquesta; aquí bufém
y á Madrit es du'l compás.
Molt bé; ara vinga la milicia.

CAM.

BAL. Sí: A la milicia tot es molt ben rumiat y pensat; á punta de dia se toca la “diana”, y, perque la sentin els soldats, los trompets surten á tocar al carré y despertan al vehinat; sí.

CHI. ¿Es bonica la «diana»?

BAL. Alló que ja sabéu:

(Núm. 4 de música)

“L burro fa bunyols

‘l burro fa bunyols

tres, sis, nou.

TOTS. Tatlarí pica foch.

Tatlari pica foch.

Quinze, setze, divuy.

CA. ¡Endevant! ¡endevant!

BAL. Al soldat mes ruch lo fan ranchero, y al mes porch, de limpiesa ¡á mi ‘m van esquilar lo cap com una carbassa de ví y luego ‘m van castigar perque á la revista ño tenía pinta per pentinarme! Sí.

(Comentaris y riatllas)

FON. ¿Per qué esquilan als soldats?

BAL. Perque ‘ls coronels son calvos.

BEN. Es clar.

BAL. Tenen mal génit y poch aguant.

CHI. ¿Y ‘l ranxo?

BAL. Fa molt bon olor.

BEN. Tots los días lo mateix?

BAL. Ca; sempre diferent; uns días de peu, altres segut, jo sempre ajupit. Si. Un dia arriba ‘l meu Comandant. ¡“A formar! ¿Qui es lo mes tanoca de la Companyía? Y diuhen tots ¡Baldiri!—“Un pas al frente“ ¿Vols venir ab mi, d’ assistent?—Sí senyor.—Y ‘m va portar á casa seva.

BEN. *(Getosa)*

¿Qué tenia familia?

BAL. No n' hi havia de criadas.

CA. ¿Era bona persona?

BAL. Un beneyta sou vos; petitet com un tap, ab cada acudit que ins hi feyam un tip de riurer. Sí; una vegada arriba á la Companyía y diu: Los tres que tingan la lletra mes bonica que donguin un pas al frente. Y surten tres molt fins y molt mosquitets. Que 'ls donguin una escombra à cada un, y á escombrar lo dormitori. Sí. Altre día li dich. Mi comendante; ja no puch aguantar mes á la seva senyora. Y'm contesta.—Ni yo; ¿Qué vols?—Tornar al cuartel.—Esperat que hi anirém junts; si. A la guerra li van matar lo cavall; jo que surto una nit molt fosca p' el campament yn' agafo un mes maco que 'l mon. Li retallo la cri y la qua, li junto las orellas ab una cordeta y l' esquitxo tot ab betúm de las botas y li tapo un rodonet blanch que tenia al front.—¿D' hont l' has tret?—Se 'n ha vingut de l' enemich mi comendante; vetaqui que dona ordre de revista de cavalls. Falta 'l del General en Jefe.

CA. ¿Lo que tu havías afanat?

BAL. Lo mateix.

FON. ¿Y no 't van afusellar?

BAL. No. En rengla vaig passar lo cavall per los nassos del general.

LEN. ¿Y no 'l va coneixer?

BAL. Ca. Li havia cambiat la manera de caminar; caminava aixerrencat de las potas de radera, porque li vaig ficar un tros de fusta.

BEN. ¿Per hont?

BAL. Endevinau; si. Al mes, ho van xerrar al general.

TOTS

(Espantats)

¡Y qué!

BAL. Res; ja li havia passat lo fum y 'm volgué co-
neixer. Entro á la seva tienda y 'm treu un
puro de l' Habana així de llarch.—¿Que ets
fumador?

(Ab ansia)

¡Si senyor!—Pues... fúmat lo que li vas ficar
al cavall.

CA. ¿Y 'l Coronel?

BAL. Molt gros y molt gras, quant donava la ma á
las senyoras deya.—Un dit, no mes qu' estich
suhant—y 'ls hi dava 'l dit xich. A cavall 's feya
veurer; molt bufat.

(Marcant lo que diu)

Las cuatro riendas á l' una má; 'l sabre á l'
altre má, y 'l bastó... á l' altre má.

BEN. ¡Bó! ¿Qué tenía tres mans?

BAL. Bé, vamos; ara no m' en recuerdo hont lo por-
tava.

CA. ¿Y 'l tinent Coronel?

BAL. Flach y llarch, y tan curt de vista, qu' un día
'm diu:—¿Qui t' ha dat permís per dur una
guerrera ab mes botons de los que marca 'l
reglament? ¡Pim, pom! Dos bolets.—Lo regla-
ment marca sis botons no mes, y tu 'n por-
tas... un, dos, tres, quatre, cinch... sis; be,
vamos, 'n portas sis, ¡pero semblan set! ¡que
no torni á succehir!

CA. Pero, be. ¿Qué has après de milicia?

BAL. M' apar que la se tota: L' infantería, foch y
endavant; la caballería, porta recados; la ar-
tillería, ¡pom! curt; ¡pom! llarch; ¡pom! de
mitj á mitj.

(Després de cada ¡pom! s' aixeca y fi-
gura mirar ab gemelos de campanya)

que imita ab las mans.)

- CA. ¿Y 'ls enginyers?
BAL. Fan clotets y posan la terra al devant.
CÉS. Estás fresco. ¿Y el Estado Mayor?
BAL. Venen á cavall.

(Imita 'l galop)

Catatrach, catatrach, catatach.—¿Quina companyia es aquesta?—La segona.—D' ordre de Sa Excelencia que segueixi darrera de la primera. ¡Catatrach, catatrach!

- M. PEP. ¿Y 'ls generals?
BAL. Arrivan á un poble; un ordre: “Senyor Alcalde: si en lo terme de mitj hora no 'm entrega las tres mil raccions per la tropa... será usía fusilado: Dios guarde á usia muchos años.”
BEN. Quina poca conciencia, matar l' alcalde.
SOR. Així 'n vingués un de general al poble.
BAL. Miréu, una batalla: ¡Pam! un tiro allá lluny; l' enemich. ¡Tarari tararé! llamada; tots en rengla; foch á discreció:

(Imitant foch granejat)

¡Crech, crech, crech! ya parteixan llenya ¡crech, crech, crech! ¡Vint soldats morts! Un clot, y á dins; ve 'l capellá, y als diu una missa.

- CHI. ¿Cantada?
BAL. Sí!

La cansó del tururut
qui jamega ja ha rebut.

- VI. ¿Una missa per vint? si que tocarán á poch?
BAL. Fan tastets.
CA. ¿Y cuants calés t' han dat al cumplir?
BAL. Res; hi fet pota, y per aixó tinch de parlar ab lo senyor Lenterí. Dispensin un moment.

S'apartan tots uua mica á la dreta)
(Apart á la Sorda)

No tinguéu por, mare; ara veuréu si soch bon advocat.

(A Lenteri, que continua sentat á la taula)
Senyor Lenteri, la mare m'ha contat alló del deute, y com no tenim los trenta duros...

LEN. Demá á la posta del sol queda méva la una meytat del camp.

BAL. Trescents duros val.

LEN. Jo me la quedo per trenta.

BAL. Ja'n sou de tranquil.

LEN. Hem de ser així pe'ls negocis.

BAL. ¿Y no vos rosega la conciencia?

LEN. Ni gens ni mica; ja li he dit á Mossen Pepet quan m' ha pregat que os donés la diferencia hasta fer 'ls trescents duros.

BAL. Está bé, no'n parlem més.

Passém á altra cosa. Ni jo ni vos en fém rés ab mitj camp cada hú. ¿Voleume comprar l'altra meytat del camp? Son dugas meytats iguals.

LEN. Aixó ja es parlar ab plata. ¿Quant t'en dono?

BAL. Son preu: trescents naps y no rebaixo, ja os quedeu ab l'una meytat per trenta.

LEN. *(Apart)*

Es bon negoci.

(alt)

¿No't tornarás enrera?

BAL. Paraula de rey. Mossen Pepet, senyor notari: fassin el favor.

(Mossen Pepet y Céspedes s'hi acostan; els demés s' hi acostan després poch á poch)

LEN. Li compro l' altra meytat del camp per trescents duros.

- CÉS. *(Al qual li donan tinté y paper que serà á la repisa de la ximeneya)*
Hago un recibo provisional y mañana formalizaremos.
(Pel tinté)
Esto está seco.
- VI. *(Hi posa vi del porró)*
Vi; per tot el vi, hasta per la curia.
(Céspedes escriu)
- BAL. Afluxi la mosca.
LEN. Té; papés d' or.]
(Billets)
- CÉS. Camallarga y Mossen Pepet, testigos.
(á Baldiri)
¿Sabes firmar?
- BAL. No sé fer més que la O ab un canó de canya.
(firma)
Creu.
- LEN. Vol dir que demá es meu tot lo camp, l'una meytat p'el pacte que compleix demá y l'altra meytat que compro.
- BAL. Vol dir que 'ls presents son testimonis de que torno al senyor Leuteri 'ls trenta duros,
(Ho fà)
de l'una meytat del camp que la mare tenia empenyat á pacte. 'S quedéu ab l'altra meytat, més per son preu. Mare, 'ls doscents setanta duros de diferencia;
(Los hi dona)
no s'ha perdut rés, senyor notari. Digui si soch bon advocat.
- CÉS. Ni Salmerón.
(Riallas y burlas á Lenteri)
- LEN. ¡Rehira!
(Apart)

- VI. Senyor Lenteri. ¿Voléu aquet llapis per tréu-
rer lo compte? (1)
- BAL. Vinga 'l document.
- LEN. (*Llensa un paper sobre la taula*)
Me'n haig de venjar!
- BEN. ¡Juheu!
- FOM. ¡Foch, foch á la qua del llop!
- VI. (*Apuntant ab la vara*)
¡Pom!
- SOR. Si que 'n tornas de sabut.
- CA. Déu 'ns guard de la tropa.
- VI. No hi há com córrer lo mon.
- BAL. ¿Que has dut las castanyolas?
- BEN. Miralas.
- BAL. ¿Que os vindría de gust una mica de ball?
- TOTS ¡Vinga! ¡Alsa!
- (*Tocan la guitarra*)
- BEN. (*Al públich*)
Espero, per despedida,
que repicaréu de mans
«La tornada de 'n Baldiri»,
si es que sou bons cataláns.
- (*Ballan*)

TELÓ

(1) Amenassant ab la vara.

Maneij del bastó pera 'l també majó

FAGINA.—El bastó entre'ls dits index y del mitj de la má dreta.— La palma de la má girada cap amunt y'l brás estirat horitzontalment vers el mateix costat.
—Tot el bastó queda per dessota de la má.

FAGINA REDOBLADA.— La mateixa posició, pero pujant la má á l'altura del cap.

GENERALA.— Brás extés horitzontalment; el bastó agafat ab tota la má quedant las unglas giradas cap enrera.

Pera passar de la posició de FAGINA á la de GENEBALA, no 's farà ús de la má esquerra.





OBRAS PUBLICADAS

Corrida de Bous , comedia bilingüe en un acte. per <i>Salvador Bonavía</i> .	1 pta.
Lo Bram del Ruch , parodia de <i>Lo Timbal del Bruch</i> en un acte, per <i>J. M. Codolosa</i> .	1
Lo Senyor del pis de dalt , parodia de <i>El Señor Feudal</i> , en un acte, per <i>Lluís Millá</i> .	1 -
L' Enredayre , comedia en tres actes, per <i>Ramón Bordas y Estragués</i> .	2 -
La Tornada den Baldiri , un acte. per <i>Melitón González</i> .	1 -

EN PUBLICACIÓ

Lluyta de Cacichs, ó 1' Elecció de Regidors , un acte: <i>Ramón Ramon</i> .
La Cotorra del Convent , un acte, <i>Emili Boix</i> .

